

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

SİDDİK ASLAN VE DİĞERLERİ/TÜRKİYE

(Başvuru no. 75307/01)

KARAR
(İlk İtiraz)

STRAZBURG

18 Ekim 2005

Sözkonusu karar AİHS'nin 44§2. maddesi uyarınca kesinlik kazanacaktır. Ancak ,şekle ilişkin değişiklik yapılabilir.

Sıddık Aslan ve Diğerleri/Türkiye kararında,

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Daire),
Sn. J.-P. COSTA, *Başkan*,
Sn. R. TÜRMEŒ,
Sn. V. BUTKEVYCH,
Sn. M. UGREKHELIDZE,
Sn. A. MULARONI,
Sn. E. FURA-SANDSTRÖM,
Sn. D. JOČIENĒ, *yargıçlar*,

ve *Bölüm Sekreteri* Sn. S. DOLLÉ'nin katılımı ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Heyeti olarak toplanmış,

27 Eylül 2005 tarihindeki gizli görüşme sonucunda,

Yukarıda anılan tarihte benimsenmiş olan aşağıdaki karara varmıştır:

USULİ İŞLEMLER

1. Davanın nedeni, dört Türk vatandaşı Sıddık Aslan, Yasin Aslan, Türkan Aslan ve Nihari Aslan'ın ("başvuranlar"), 4 Ekim 2001 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yaptığı başvurudur (başvuru no. 75307/01).

2. Birinci ve ikinci başvuruları, görevlerini Diyarbakır'da ifa etmekte olan avukatlar Cihan Aydın, Reyhan Yalçındağ, Metin Kılavuz ve Ayla Akat temsil etmiştir. Üçüncü ve dördüncü başvuruları, görevini Diyarbakır'da ifa etmekte olan avukat Sezgin Tanrıkulu temsil etmiştir. Türk Hükümeti ("Hükümet"), AİHM huzurundaki davalar için bir yetkili tayin etmemiştir.

3. Başvuranlar, özellikle, yakınlarından ikisinin, 2001 senesi Eylül ayında güvenlik güçleri tarafından kanuna aykırı biçimde öldürülmüş olduklarını ve yetkili makamların, öldürülme koşulları hususunda soruşturma başlatmadıklarını iddia etmiştir. İddialarını, AİHS'nin 2, 3, 13 ve 14. maddelerine dayandırmışlardır.

4. Başvuru ile ilgili olarak AİHM'nin İkinci Dairesi görevlendirilmiştir (AİHM İç Tüzüğü'nün 52 § 1. maddesi). Söz konusu Daire içerisinde, davayı değerlendirecek Heyet (AİHS'nin 27 § 1. maddesi), İç Tüzüğün 26 § 1. maddesinde öngörüldüğü üzere oluşturulmuştur.

5. 27 Aralık 2001 tarihinde başvuruya, AİHM İç Tüzüğü'nün 41. maddesi uyarınca öncelik verilmiştir.

6. 19 Ekim 2004 tarihli bir kararla AİHM, başvurunun kabuledilebilir olduğuna karar vermiştir.

7. Başvuranlar ve Hükümet, esaslar üzerine görüşlerini belirtmiştir (İç Tüzüğün 59 § 1. maddesi).

8. 1 Kasım 2004 tarihinde AİHM, Dairelerinde değişiklik yapmıştır (İç Tüzüğün 25 § 1. maddesi). Söz konusu dava ile ilgili olarak yeni oluşturulan İkinci Daire görevlendirilmiştir (İç Tüzüğün 52 § 1. maddesi).

OLAYLAR

I. DAVA OLAYLARI

9. Başvuranlar sırasıyla 1960, 1965 ve 1945 doğumludur ve Van'da yaşamaktadır.

A. Giriş

10. Dava olayları, özellikle 7 ve 15 Eylül 2001 tarihleri arasında görülen olaylara ilişkin olanlar, taraflar arasında ihtilaflıdır.

11. Başvuranlar tarafından sunulan olaylar, aşağıda kaydedilen Kısım B’de belirtilmektedir (paragraflar 12-17). Hükümet’in olaylarla ilgili görüşleri, aşağıda kaydedilen Kısım C’de özetlenmektedir (paragraflar 18-25). Taraflarca sunulan belgelere dayalı kanıtlar, aşağıda kaydedilen Kısım D’de özetlenmektedir (paragraflar 26-65).

B. Başvuranların olaylara ilişkin görüşleri

12. Ebuzeyt Aslan, ilk başvuranın büyük erkek kardeşidir ve üçüncü başvuran Türkan Aslan’ın eşidir. Halit Aslan, ikinci başvuranın kuzenidir ve dördüncü başvuran, Nihari Aslan’ın eşidir.

13. 7 Eylül 2001 tarihinde Ebuzeyt Aslan ve Halit Aslan, Şırnak şehrinin idari yargı yetkisi içerisinde bulunan bir kasaba olan Beytüşşebap’a gitmek üzere Van’daki evlerinden ayrılmışlardır. 15 Eylül 2001 tarihinde bir yakınları olan Zübeyt Aslan’a kimliği belirsiz birinden telefon gelene kadar kendilerinden haber alınamamıştır. Arayan kişi Zübeyt Aslan’a, Ebuzeyt ve Halit’in Yeşilöz Köyü sınırları içerisindeki Geçitli Köyü yakınındaki Dereyatağı Mevkii’ndeki köy korucuları ve polisler tarafından düzenlenen bir operasyonda öldürülmüş olduklarını söylemiştir. Daha sonra kapatmıştır. Müteakiben, Ebuzeyt ve Halit Aslan’ın yakınları, yardım istemek için İnsan Hakları Derneği’nin Diyarbakır ve Van’daki şubelerine başvurmuştur.

14. Yakınları, 30 kişilik bir grup halinde Beytüşşebap’taki Cumhuriyet Savcılığı’na gitmiştir. Cumhuriyet Savcısı, kimliği belirlenemeyen kişinin söylediklerini doğrulamıştır. Ayrıca, olayın gerçekleştiği bölge tehlikeli bir alanda yer aldığı için cesetleri kendilerine teslim edemeyeceğini belirtmiştir. İl Jandarma Alay Komutanı ile konuşmalarını söylemiştir. Komutanlığa giden grup mensuplarının kimlik kartlarına askerler tarafından el konulmuş ve tüm gün barakalarda alıkonulmuşlardır. Daha sonra askerler tarafından Beytüşşebap dolaylarına götürülmüşlerdir ve geri döndükleri takdirde yakınları ile aynı kaderi paylaşacakları söylenmiştir.

15. 21 Eylül 2001 tarihinde İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi, İçişleri Bakanlığı’na, Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları Komisyonu’na, Olağanüstü Hal Bölge Valisi’ne, İnsan Haklarından sorumlu Devlet Bakanı’na, Şırnak Valisi’ne, Şırnak’taki Cumhuriyet Savcılığı’na, Beytüşşebap’taki Cumhuriyet Savcılığı ve Valiliğe mektup yoluyla Ebuzeyt ve Halit Aslan’ın ölümlerini bildirmiştir. Yetkili makamların olayı soruşturmasını ve olayın faillerini bulmasını istemiştir. Ayrıca, cesetlerin resmi teşhislerinin ve otopsilerinin yapılmasını talep etmiştir.

16. Uluslararası Af Örgütü de olaydan haberdar edilmiş ve itirazda bulunması istenmiştir.

17. Başvuranlar, 1939 doğumlu Halit Aslan’ın ya da 1954 doğumlu Ebuzeyt Aslan’ın PKK¹ ile ilişkisi olmadığını ileri sürmüştür. Ayrıca, Halit Aslan sağlık problemleri nedeniyle sıkıntı yaşamıştır.

C. Hükümet’in olaylara ilişkin görüşleri

¹ Kürt İşçi Partisi.

18. 10 Eylül 2001 tarihinde Beytüşşebap Jandarma Alay Komutanlığı'nca Yeşilöz-Faraşın bölgesinde askeri bir operasyon düzenlenmiştir.

19. 12 Eylül 2001 tarihinde 17.30 sularında, operasyonun üçüncü günü, jandarma askerleri, Dereyatağı civarında bir grup teröristle karşılaşmıştır. Teröristler teslim olmayı reddedince silahlı bir çatışma başlamıştır.

20. Çatışma sona erdikten sonra bölgede askerler tarafından bir arama yapılmıştır. Arama sırasında iki teröristin cesedi, bir Kalashnikov tüfeği, dört fişek, 27 roket ve 22 boş mermi kovani ile birlikte bulunmuştur.

21. Civarın aranması, ertesi sabaha kadar devam etmiş ve arama sırasında üçüncü bir teröristin cesedi bulunmuştur. Söz konusu üçüncü ceset üzerindeki bubi tuzağı, askerler tarafından etkisiz hale getirilmiştir.

22. Askerler, kalan teröristlerin Van'a kaçtıklarını tespit etmiştir.

23. Askerler tarafından hazırlanan bir operasyon kaydına göre, bölgenin çok dağlık olması, cesetlerin bulundukları yerin şehir merkezine fazla uzak olması ve askerlerin, kullanımlarına hazır araçları olmaması nedeniyle teröristlerin cesetlerini taşımak mümkün olmamıştır. Bu nedenle, cesetleri o bölgede bırakma kararı alınmış ve yırtıcı hayvanlardan korumak için taşlarla üzerleri örtülmüştür. Ayrıca, kameraları olmaması nedeniyle askerlerin cesetlerin fotoğraflarını çekmesi mümkün olmamıştır.

24. Olayı müteakiben hava koşulları, yetkili makamların olay mahallini 29 Eylül, 17 Ekim, 22 Ekim, 4 Kasım, 21 Kasım, 17 Aralık 2001 ve son olarak, 8 Ocak 2002 tarihlerinde ziyaret etmelerine izin vermiştir. Söz konusu tarihlerde yetkili makamlar, cesetlerin fotoğraflarını çekmek ve otopsi yapmak için olay mahallini ziyaret etmiştir. Ancak, kapsamlı araştırmalara rağmen, Halit Aslan ve Ebuzeyt Aslan'a ait oldukları iddia edilen cesetler, bulunamamıştır. Cesetlerin çürüdükleri veya teröristlerce götürüldükleri tahmin edilmektedir.

25. 12 Eylül 2001 tarihli operasyon sonrası ele geçirilen cesetlerin, başvuranların yakınlarına ait olup olmadığı tespit edilememiştir. Ayrıca, başvuranlarca iddia edilenin aksine, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı, cesetlerin yakınlarına teslim edilemeyeceğine ilişkin bir iddiada bulunmamıştır.

D. Taraflarca sunulan belgelere dayalı deliller

26. Aşağıda kaydedilmiş olan bilgiler, taraflarca sunulan dokümanlardan elde edilmiştir.

1. Askeri operasyona ilişkin dokümanlar

27. 12 Eylül 2001 tarihinde düzenlenen bir operasyonda görev alan jandarma askerlerince 13 Eylül 2001 tarihinde hazırlanan operasyon kayıtlarına göre, üç teröristin cesetleri operasyon bölgesinde bulunmuştur. Büyük miktarda yiyecek ve cephane de ele geçirilmiştir. Raporda ayrıca askerler tarafından kullanılan cephane miktarı da belirtilmiştir.

Sözkonusu listeye göre, 5. Jandarma Taburu'ndan jandarma askerleri, toplam 1,533 mermi, 15 el bombası ve 3 RPG-7 roketi kullanmıştır. Beytüşşebap Bölge Jandarma Komutanlığı'ndan askerler, toplam 1,128 mermi kullanmıştır.

28. 18 Eylül 2001 tarihinde PKK tarafından bırakılan cephane, Beytüşşebap Jandarma Komutanlığı'na teslim edilmiştir.

29. 19 Eylül 2001 tarihinde operasyon kaydı, ele geçirilen cephane ile birlikte Beytüşşebap'taki Cumhuriyet Savcılığı'na gönderilmiştir.

2. Beytüşşebap ve Şırnak Cumhuriyet Savcılıklarınca yürütülen soruşturmaya ilişkin dokümanlar

30. 17 Eylül 2001 tarihinde Hazım Aslan, Zübeyt Aslan ve Hacı Aslan Van Cumhuriyet Savcılığı'na iki dilekçe sunmuş ve Savcı'yı, kendisine Ebuzeyt ve Halit Aslan'ın ölümünden bahsedilen Zübeyt Aslan'a gelen ve kim tarafından edildiği belli olmayan bir telefon konuşmasından haberdar etmişlerdir. Savcıdan, yakınlarının cesetlerini ele geçirmelerinde yardımcı olmasını istemişlerdir. Aynı gün Van Cumhuriyet Savcısı, olayın yargı yetkisinde gerçekleşmiş olduğu Beytüşşebap Cumhuriyet Savcılığı'na sözkonusu dilekçeleri göndermiştir.

31. 17 Eylül 2001 tarihinde Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı, Beytüşşebap Jandarma Komutanlığı'ndan dilekçelerde yer alan iddiaların doğruluğunu kesinliğe kavuşturmasını istemiştir.

32. 19 Eylül 2001 tarihinde Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı, Hazım Aslan, Zübeyt Aslan ve Hacı Aslan'ı dilekçelerine ilişkin sorgulamıştır. Üç adam, kaybolan yakınlarını tarif etmiş ve Ebuzeyt'in ya da Halit'in hiçbir PKK eyleminde yer almadığını belirtmiştir. Ayrıca, yakınlarının öldürülmüş olduğunun iddia edildiği Yeşilöz Köyü'nün boşaltıldığını ve köyde kimsenin yaşamadığını da belirtmişlerdir. Zübeyt Aslan ayrıca, erkek kardeşi Halit Aslan'ın sözkonusu bölgeye Iraklı ve İranlı kişileri Türkiye'ye kaçak olarak sokmak için gitmiş olabileceğini eklemiştir.

33. 24 Eylül 2001 tarihinde, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı, askeri harekattan sorumlu jandarma yüzbaşı Kürşat Soysal ve yine harekatta yer alan başçavuş Tevfik Baştürk'ü sorgulamıştır. Bölük komutanı Soysal, o ve komutasındaki askerlerin 12 Eylül 2001 tarihinde Geçitli mezrasına yaklaştıklarında, onlara telsiz tarafından silahlı bir adamın köyün aşağı kısmına doğru yürüdüğünün bildirildiğini belirtmiştir. Bölük komutanı Soysal, ayrıca, Dereyatağı bölgesi yakınında silahlı bir adam görmüştür. Bölük komutanı Soysal, *inter alia*, şunları belirtmiştir:

“Askerlerime hızlı olmalarını ve silahlı adamı gözden kaçırmamalarını emrettim. 17:30 sıralarıydı. Bildiğim kadarıyla, bu iki adamın görüldüğü köy sekiz ile on yıl arasında bir süredir boştu. Bölge, hayvan otlatmaya müsait değildir. Terörist Örgütü tarafından kullanılan bir bölgedir. Ben askerlerimi uyardıktan yaklaşık bir dakika sonra ateş başladı. Ateş durduktan sonra cesetlerden birini gördüm. Cesedin yanında bir Kalaşnikof tüfek vardı. Ceset kırk yaşın üstünde bir adama aitti. Cesedin üzerinde, kişiyi teşhis etmeye yardımcı olacak hiçbir belge yoktu. Tüfeği incelediğimde yeni ateşlenmiş olduğu belli oldu. Bölgede, ayrıca, dört boş fişek bulduk. Askerler tarafından bana, (köyün) yukarı kısmında başka bir ceset olduğu bildirildi ancak ben o cesedi bizzat görmedim. Hava kararıyor olduğu için araştırmayı durdurduk ve daha güvenli bir bölgeye hareket ettik. Ertesi sabah araştırmaya devam ettiğimizde, diğer cesedi gördüm. Yaklaşık otuz beş yaşında olan bir adamın cesediydi. Cesedin yanında hiçbir silah yoktu. Ayrıca, cesedin üzerinde hiçbir kimlik belgesi yoktu. Daha sonra, yaklaşık yirmi beş

yaşında bir adama ait olan, üçüncü cesedi gördük. Vücudu, muhtemelen roket mermisinden, fena halde hasar görmüştü. Kendisini öldürmüş olabileceğinin mümkün olduğunu düşündüm. Bu cesedin üzerinde bir bubi tuzağı vardı ve biz onu güvenli hale getirdik. Onlar için mezar kazabileceğimiz herhangi bir ekipmanımız olmadığı için cesetleri taşlarla örttük. Cesetleri bıraktığımız bölge, buradan yaklaşık kırk beş kilometre uzaklıkta. Kullanabileceğimiz herhangi bir vasıta yoktu. Ayrıca, o bölgedeki yollarda kara mayını vardır.”

34. Başçavuş Baştürk, Cumhuriyet Savcısı’na benzer bir ifade vermiştir.

35. 24 Eylül 2001 tarihinde, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı, Beytüşşebap Valisi’nden, Yeşilöz köyü yakınındaki Geçitli bölgesinde herhangi birisinin yaşayıp yaşamadığını ve bölgenin köylüler tarafından hayvanlarını otlatmak için kullanılıp kullanılmadığını açıklığa kavuşturmasını istemiştir.

36. Aynı tarihte, Cumhuriyet Savcısı, ayrıca, iki kayıp kişiye ilişkin nüfus belgelerinin örneklerinin kendisine gönderilmesini istemiştir.

37. Yine aynı tarihte, Cumhuriyet Savcısı, Beytüşşebap Jandarma Komutanlığı’na, cesetlerin öldürülmüş oldukları bölgeden getirilmelerinin ihtimalini sormuştur. Başka bir şık olarak, Cumhuriyet savcısı, teşhis amacıyla cesetlerden örnekler ve saç örneklerinin alınmasını istemiştir.

38. Eylül 2001’de belirsiz bir tarihte, General Yavuz Ertürk, komutasındaki kuvvetlere, cesetten örnekler almak için cesetleri bulmaları talimatını vermiştir.

39. 29 Eylül 2001 tarihinde, Bölük komutanı Soysal, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı’na, önceki gün kendisi ve askerleri tarafından cesetleri geri getirmek için yapılan çalışmayı bildirmiştir. Bölgeye varma çalışmaları sis ve yoğun yağış tarafından engellenmiştir.

40. 1 Ekim 2001 tarihinde, Beytüşşebap İlçe Jandarma Komutanı Üsteğmen Hakan Torun, Cumhuriyet Savcısı’na, cesetleri geri getirmenin ancak güvenlik güçleri bir operasyon düzenlerse başarılabilceğini bildirmiştir. Komutasındaki kısıtlı asker sayısı düşünüldüğünde, böyle bir operasyonu tek başına yürütmesi mümkün değildir. Böyle bir operasyonu yürütmek mümkün değilse, o zaman cesetlerden örnekler ve saç örnekleri almak mümkün olabilir.

41. 2 Ekim 2001 tarihinde, Beytüşşebap Valisi, Cumhuriyet Savcısı’na, Yeşilöz köyü Geçitli mezrasının 1989 tarihinde tahliye edilmiş olduğunu ve o tarihten itibaren kimsenin orada yaşamamış olduğunu bildirmiştir. Ayrıca, köylülerin hayvanlarını bu bölgede otlatmalarına izin verilmemiştir.

42. 5 Ekim 2001 tarihinde, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı, Özalp ilçesi Cumhuriyet Savcısı’ndan daha önce onun yetki alanında yaşayan iki kayıp kişinin, evlerinden ayrılmış oldukları tarihi tespit etmesini istemiştir. Ayrıca, kayboluşa ilişkin herhangi bir resmi şikayette bulunulup bulunulmadığını sormuştur. Cumhuriyet Savcısı, Özalp’teki meslektaşından, son olarak, kayıp Halit Aslan’ın oğlu Hacı Aslan’ı sorgulamasını istemiştir.

43. 9 Eylül 2001 tarihinde, Özalp Cumhuriyet Savcısı tarafından Hacı Aslan’ın bir ifadesi alınmıştır. Aslan, annesinin – dördüncü başvuran Nihari Aslan – ona, babası ve Ebuzeyt Aslan’ın akrabalarının olduğu Beytüşşebap’a gittiklerini söylemiş olduğunu belirtmiştir. Babasının, muhtemelen, askeri bölgeye girmiş olduğu için askerler tarafından

vurulmuş olduğunu düşünmüştür. Babasının, PKK'ya karşı duyduğu korkudan dolayı Beytüşşebap bölgesinden ayrılmış olduğunu ve bu yüzden babasının terörist olmasının veya silah taşımış olmasının mümkün olmadığını belirtmiştir. Babası geçmişte hiçbir zaman tutuklanmamış; dahası, hiçbir zaman polis merkezine ayak basmamıştır. Babasının terörist olduğu farz edilse bile, bu, jandarmanın, babasının cesedini teslim etmeyi reddetmesini haklı çıkarmaz. Ona, Beytüşşebap Jandarma Komutanlığı'nda, ölümlerin terörist olmaları sebebiyle cesetlerin teslim edilemeyeceği söylenmiştir. Ona, ayrıca, cesetleri kendi geri almaya teşebbüs ederse vurulacağı söylenmiştir.

44. 10 Ekim 2001 tarihinde, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı, 23. Jandarma Sınır Tümen Komutanlığı'na, cesetleri geri getirmenin ya da başka bir şık olarak, cesetlerden örnek almanın mümkün olup olmayacağını sormuştur.

45. Bir jandarma başçavuşu tarafından 17 Ekim 2001 tarihinde düzenlenen bir rapora göre, iki komando birliğinin eşlik ettiği tam teçhizatlı iki komando timi tarafından 16 Ekim 2001 tarihinde, cesetleri geri getirmek için başka bir teşebbüste bulunulmuştur. Çok soğuk, sisli ve yağmurlu olduğu için, bu operasyonun, ertesi gün durdurulması gerekmiştir.

46. 18 Ekim 2001 tarihinde, 23. Jandarma Sınır Tümen Komutanlığı, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı'nın isteğine, cesetlerin ancak bölgede yürütülecek bir operasyon yoluyla geri getirilebileceği şeklinde yanıt vermiştir. Cumhuriyet Savcısına, aynı mektupta, böyle bir operasyonun fizibilite çalışmalarının başlamış olduğu bildirilmiştir.

47. 18 Ekim 2001 tarihinde iki kayıp adamın bir akrabası olan Hazım Aslan, polise verdiği bir ifadede, ailenin, Şırnak Tugay Komutanlığı ile birlikte Beytüşşebap Cumhuriyet Savcılığı'na başvurularda bulunmuş olduğunu söylemiştir.

48. Bir jandarma binbaşısı tarafından 22 Ekim 2001 tarihinde düzenlenen bir rapora göre, 21 Ekim 2001 tarihinde, cesetleri geri getirmek için üçüncü bir teşebbüste bulunulmuştur. Bölge karla kaplı olduğu için bu operasyonun da durdurulması gerekmiştir.

49. 3 Kasım, 20 Kasım ve 16 Aralık 2001 ve son olarak 8 Ocak 2002 tarihlerinde benzer teşebbüslerde bulunulmuştur. O zaman kar kalınlığı 50-60 santimetreye varmıştı ve aynı zamanda çığ tehlikesi vardı ve bunun sonucunda bu operasyonların durdurulması gerekmiştir.

50. 20 Kasım 2001 tarihinde, İnsan Hakları İl Kurulu tarafından bir toplantı düzenlenmiştir. İl Vali'sinin başkanlık ettiği Kurul, yerel belediye başkanı, il jandarma komutanı, il polis komiseri ile birlikte bazı memurlardan oluşmuştur. Toplantının detaylarına göre, Kurul, dosyada yer alan delilleri incelemesi üzerine, operasyonda hiçbir masum sivilin öldürülmemiş olduğu sonucuna varmıştır. Kurul, ayrıca, ön soruşturmanın halen devam etmekte olduğunu ve ulaşım olanakları eksikliği ve coğrafi zorluklar dolayısıyla otopsilerin yapılamadığını kaydetmiştir. Kurul, cesetleri geri getirme çalışmalarının devam edeceğini belirtmiştir.

51. Kayıp Halit Aslan'ın oğlu Hacı Aslan, 21 Aralık 2001 tarihinde, Özalp Cumhuriyet Savcılığı'nda verilen bir ifadede, ailenin, akrabalarının ortadan kaybolmasına ilişkin herhangi bir resmi şikayette bulunmamış olduğunu söylemiştir.

52. 25 Ocak 2002 tarihinde, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı, Beytüşşebap Jandarma Komutanlığı'ndan, Yeşilöz köyünün boşaltılmasına ilişkin belgelerin örneklerini kendisine göndermesini istemiştir. Cumhuriyet Savcısı, ayrıca, iki kayıp adamın Dereyatağı bölgesine yürüyerek gitmiş olmalarının mümkün olmuş olup olamayacağını sormuştur. Cumhuriyet Savcısı, son olarak, bölgede güvenlik güçleri, köy korucuları ve teröristler arasındaki çatışmalara ilişkin belgelerin ve aynı zamanda civarda hint keneviri tarımına ilişkin belgelerin örneklerini istemiştir.

53. Aynı tarihte, Beytüşşebap jandarması, Cumhuriyet Savcısı'nın isteğini, Geçitli mezrasının PKK faaliyetleri dolayısıyla ve köylülerin talebi üzerine boşaltılmış olduğu şeklinde yanıtlamıştır. Dolayısıyla, Halit Aslan ve Abuzeyt Aslan'ın bölgeye gitmeleri için bir sebep yoktur.

54. 28 Ocak 2002 tarihinde, Beytüşşebap Jandarma Komutanlığı, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı'na, ayrıca, PKK terör faaliyetleri sebebiyle, köylülerin, köyü kendi özgür istekleri ile terk etmiş olduklarını bildirmiştir. Cumhuriyet Savcısı'na, ayrıca, iki kişinin, Van'dan Beytüşşebap ilçesine otobüsle gitmiş olabilecekleri, ancak köye hiçbir yol olmadığı ve bölgenin güvenli olmadığı bildirilmiştir. Cumhuriyet Savcısı'na, son olarak, 1989 ve 2001 yılları arasında, bölgede, PKK tarafından 31 saldırı olmuş olduğu bildirilmiştir.

55. 5 Mart 2002 tarihinde, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı içinde soruşturmasındaki gelişmeleri ortaya koyduğu bir fezleke düzenlemiş ve onu, 19 Mart 2002 tarihinde, Adalet Bakanlığı'na göndermiştir. Cumhuriyet Savcısı, Bakanlık'tan, Beytüşşebap İlçe Jandarma Komutanı Üsteğmen Hakan Torun'un, cesetleri otopsi için getirememesindeki mesleki ihmalkarlık iddiasından dolayı, takibatı için yetki vermesini talep etmiştir.

56. 1 Mayıs 2002 tarihinde, cesetleri bulmak amacıyla bölgeye ulaşmak için jandarma tarafından başka bir teşebbüste daha bulunulmuştur. Bu kez, askerler bölgeye ulaşabilmiş ancak, 1 Mayıs ve 2 Mayıs tarihlerinde arama yürütmelerine rağmen, cesetleri bulamamışlardır.

57. 8 Mayıs 2002 tarihinde, Adalet Bakanlığı, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı tarafından talep edilen yetkiyi vermiştir (bkz. yukarıda 55. paragraf).

58. 20 Mayıs 2002 tarihinde, Şırnak Cumhuriyet Savcısı, Beytüşşebap'taki meslektaşına, onun, jandarmadan, cesetleri bulmak için başka bir teşebbüste daha bulunmalarını istemesini talep eden, bir mektup göndermiştir. Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı'ndan, ayrıca, Hakan Torun'u, Şırnak Cumhuriyet Savcılığı'na çağırması talep edilmiştir.

59. 24 Mayıs 2002 tarihinde, Hakan Torun, Şırnak Cumhuriyet Savcısı huzurunda hazır bulunması için çağrı almıştır.

60. 12 Temmuz 2002 tarihinde, Şırnak Cumhuriyet Savcısı, Hakan Torun'un kendisinin huzurunda hazır bulunmamasına Beytüşşebap'taki meslektaşının dikkatini çekmiş ve meslektaşına onu bulması için ısrar etmiştir.

61. 12 Temmuz 2002 tarihinde Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı tarafından bulunan Hakan Torun, Cumhuriyet Savcısı'na, mümkün olan en kısa zamanda Şırnak Cumhuriyet Savcılığı'na gitme niyetini bildirmiştir.

62. 23 Temmuz 2002 tarihinde, Şırnak Cumhuriyet Savcısı, Adalet Bakanlığı'na, Hakan Torun'un faaliyetlerine yönelik bir soruşturma yürütmüş olduğunu ve Hakan Torun'un cesetlerin bulunamamasında ihmalkar olmadığı sonucuna varmış olduğunu söyleyen bir mektup göndermiştir. Cumhuriyet Savcısı'na göre, cesetleri bulmak büyük bir operasyon gerektirirdi ve Hakan Torun'un, komutasındaki sınırlı sayıdaki askerle, böyle bir operasyonu yürütmesi mümkün değildi. Bu mektuptan görünen o ki, Hakan Torun Şırnak Cumhuriyet Savcısı tarafından sorgulanmıştır.

63. 12 Kasım 2002 tarihinde, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı, soruşturma dosyasını, Şırnak'taki meslektaşına teslim etmiştir.

64. 20 Kasım 2002 tarihinde, Şırnak Cumhuriyet Savcısı, bir soruşturmanın halihazırda yürütülmüş olduğu ve Adalet Bakanlığı'nın bilgilendirildiği gerekçelerine dayanarak, Hakan Torun için takipsizlik kararı almıştır.

65. 30 Ocak 2003 tarihinde, Ankara Jandarma Komutanlığı, İçişleri Bakanlığı'na, Avrupa İnsan Hakları mahkemesi tarafından, 2002 bahar ve yaz mevsimleri sırasında cesetleri ele geçirmek için ciddi teşebbüslerde bulunulup bulunulmadığı, hangi teşebbüslerde bulunulduğu ve ele geçirilen mühimmatın parmak izleri için incelenip incelenmediğine dair öne sürülen soruların cevaplarını ortaya koyan, bir mektup göndermiştir. Jandarma Komutanlığı'nın mektubuna göre, 29 Eylül 2001 ve 8 Ocak 2002 tarihleri arasında sekiz teşebbüste bulunulmuş, ancak, cesetler bulunmamıştır. Cesetlerin kendiliğinden çürümüş olması veya terör örgütü tarafından götürülmüş olması mümkündür. Cesetlerin bırakılmış olduğu bölgenin irtifası 2.668 metredir ve hava şartları nedeniyle bölgeye helikopterle ulaşmak mümkün olmamıştır. Bölgeye olan mesafe, askerlerin, ele geçirilmiş olan mühimmatı geri getirmelerini zorlaştırmıştır ve askeri üste yürütülen mühimmat incelemesi herhangi bir parmak izini açığa çıkarmamıştır.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK VE UYGULAMA

66. Türk Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 79. maddesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

“Bir ölünün adli muayenesi tabip huzuru ile yapılır. Otopsi, hakim ve tehirinde zarar umulan hallerde Cumhuriyet savcısı huzurunda biri adli tabip veya patolog olmak şartı ile iki hekim tarafından yapılır.
...

Gömülen ölünün muayenesine veya üzerinde otopsi yapılmasına lüzum görüldüğü takdirde, ölünün mezardan çıkarılmasına hazırlık tahkikatında Cumhuriyet Savcısı, son tahkikatta mahkeme tarafından müsaade olunur ve gerekli işlemler karar veren mercice yerine getirilir.”

67.Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 80. maddesi şöyledir:

“Mani sebepler olmadıkça, otopside evvel ölünün hüviyeti her suretle ve bilhassa kendisini tanıyanlara gösterilerek, bilgilerine müracaat olunarak tayin olunur ve elde edilmiş bir sanık varsa ölü tanınmak üzere ona da gösterilir.”

68.Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 152. maddesi şöyledir:

“Bir ölümün tabii sebeplerden ileri gelmediği şüphesini verecek emareler olur yahut meçhul bir şahsın ölüsü bulunursa, zabıta ve belediye memurları veya köy muhtarları keyfiyeti derhal Cumhuriyet Savcılığı’na veya sulh hakimine bildirmekle mükelleftirler. Defin ancak Cumhuriyet Savcısı veya sulh hakimi tarafından verilecek yazılı ruhsata bağlıdır.”

69.Diğer ilgili iç hukuk izahı *Ergi - Türkiye*’de bulunabilir (28 Temmuz 1998 kararı, *Reports of Judgments and Decisions*, 1998-IV, ss.1767-68, §§ 46-52).

HUKUK

I.HÜKÜMET’İN ÖN İTİRAZI

70.AİHM, 19 Ekim 2004 tarihli kararında, sözkonusu cezai soruşturmanın, AİHS çerçevesinde etkili olarak görülüp görülemeyeceği sorusunun, başvuranın şikayetlerinin konusuna sıkı sıkıya bağlı olduğu ve bu sorunun esaslara birleştirilmesi gerektiği kanısına vardığını not eder.

71.28 Şubat 2005 tarihinde, Hükümet, birkaç belge ile birlikte ek görüşünü AİHM’ye iletmış ve AİHM’den sözkonusu ek görüşlerde sunulan bilgiler ışığında başvuruyu kabuledilmez ilan etmesini talep etmiştir. Aşağıdaki bilgiler, Hükümet’in ek görüşlerine eklediği belgelerde yer almaktadır:

72.Dördüncü başvuran Nihari Aslan, 20 Ağustos 2004 tarihinde, görüldüğü kadarıyla kocası Halit Aslan’ın ölümünün Nüfus Müdürlüğü’nde kayda geçilmesi ve ölüm belgesi alabilmek amacıyla, karakolda ifade vermiştir. Aslan, ifadesinde, kocası Halit Aslan’ın rahatsızlandığını ve 11 Kasım 2003 tarihinde evinde öldüğünü belirtmiştir. Ailesi, Halit Aslan’ı Şabaniye Mezarlığı’nda defnetmiştir.

73.20 Ağustos 2004 tarihinde, Osman Kotaş ve Kadir Narin isimli şahıslar da aynı karakolda ifade vermiş ve Aslan ailesinin komşuları olduklarını belirtmişlerdir. Halit Aslan’ın rahatsızlandığını ve 11 Kasım 2003 tarihinde evinde öldüğünü teyit etmişlerdir. Narin ayrıca, cenazesine katıldığını da ifade etmiştir.

74.13 Nisan 2005 tarihinde, AİHM, Hükümet’in ek görüşlerini ve bu görüşlerdeki ekleri başvuranlara iletmış ve bu belgelere ilişkin görüşlerini bildirmeye davet etmiştir.

75.2 Mayıs 1995 tarihli cevaplarında, başvuranların avukatları, Nihari Aslan’ın gerçekten yukarıdaki 20 Ağustos 2004 tarihli ifadeyi verdiğini teyit etmişlerdir. Ayrıca, Halit Aslan’ın çiftçi destekleme kredisi alabilmek için Van Tarım İl Müdürlüğü’ne başvurduğunu ifade etmişlerdir. Bu tür krediler, Dünya Bankası’ndan alınmaktaydı ve Tarım İl Müdürlüğü de bunları kredi şeklinde sağlamaktaydı. Halit Aslan’ın öldürülmesinden sonra, eşi Nihari Aslan, Tarım İl Müdürlüğü ile irtibata geçmiş ve kocasının ölümünü bildirmiştir. Ardından, kredinin kendisine verilmesini talep etmiştir. Tarım İl Müdürlüğü, kocasının ölümünü belgelemesini talep etmiştir. Bunun üzerine, Nihari Aslan, köy muhtarına gitmiştir. Muhtar, kendisine, karakola gitmesini, ifade vermesini ve kredi alabilmek için bu ifadeyi Tarım İl Müdürlüğü’ne sunmasını söylemiştir.

76.Avukatlar, Aslan’ın 20 Ağustos 2004 tarihli ifadesinin tek nedeninin bu olduğunu ifade etmiştir. Nihari Aslan oldukça yoksul bir kimseydi ve krediye ihtiyacı vardı. Diğer başvuranlar ve Narin (73. paragraf), Cumhuriyet Savcısı’na bu bağlamda ifade vermeye hazır

idi. Avukatlar ayrıca, Halit Aslan'ın Faraşın mevkiinde öldürülmesinin kendilerine anlatıldığını ileri süren iki muhtar tarafından yazılan yazıyı AİHM'ye iletmıştır. Ziraat kredisini alabilmesi için Nihari Aslan'a ölüm belgesi çıkarmasını tavsiye ettiklerini teyit etmişlerdir.

77. Avukatlar ayrıca, başvuranlarla yaptıkları son görüşmelerinde, başvuranların, kendileriyle, korkularından dolayı daha önce vermedikleri bazı çok önemli bilgiler paylaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu bilgilere göre, akrabalarının öldürülmesinden altı ya da yedi gün sonra, başvuranlar akrabalarının öldürüldüğü yere gitmiş ve cesetleri gömmüşlerdir.

78. Avukatlar, başvuranların, akrabalarından kalanların bulunması için yetkililere yardım etmeye hazır olduklarını belirtmişlerdir. Sözkonusu bölge artık emniyetliydi ve yetkililerin cesetleri bulması ve ardından kimliklerini belirleyip otopsi yapmaları oldukça kolay olacaktı.

79. Avukatlar, yetkililerin konuya karşı tamamen ilgisiz kalarak, AİHM'yi yanıltmaya çalıştıklarını ileri sürmüşlerdir. Yetkililer, ölü üç kişi ve bunların öldürülmelerini çevreleyen koşullara ilişkin olarak başvuranlara hiçbir bilgi vermemiştir. Başvuranlar, akrabalarını kendileri defnetmek zorunda kalmışlardır. Hükümet'in iddia ettiğinin aksine, cesetlerin bulunmasını engellemek için hiçbir güvenlik gerekçesi bulunmamaktaydı; Hükümet'in amacı, cinayetleri örtbas etmektir.

80. Taraflarca sunulan yukarıdaki görüşler ışığında ve AİHM'nin dikkatine sunulan yeni bilgileri dikkate alarak, AİHM, Hükümet'in, cezai soruşturmanın etkinliğine dair ön itirazına bu noktada işaret etmenin uygun olacağı kanısındadır.

81. AİHM ayrıca, başvuranların iddialarının ivediliği ve ciddiyeti karşısında, ve özellikle cesetlerin çürümesi sebebiyle hayati kanıtların zarar görmüş olması ihtimali karşısında, önceliğin, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 41. maddesi çerçevesindeki uygulamaya verildiğini (bkz 5. paragraf) ve Hükümet'ten cesetleri araması ve kimliklerini belirlemesinin talep edildiğini hatırlatır. Hükümet tarafından sunulan belgelerden, ulusal makamların, başvuranların iddiaları kendilerine bildirildikten sonra, cesetleri halihazırda aramaya başladığı anlaşılmaktadır (30-50 paragraflar).

82. Bu bağlamda, AİHM, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı'nın, akrabalarından haber alırmaz aynı gün jandarmadan bilgi istemek suretiyle derhal harekete geçtiğini gözlemler (31. paragraf). Cumhuriyet Savcısı, dilekçelerindeki iddialarına ilişkin olarak üç akrabayı 19 Eylül 2001 tarihinde sorgulamıştır (32. paragraf). Cumhuriyet Savcısı, 24 Eylül 2001 tarihinde, güvenlik güçlerinin komutanı Yüzbaşı Sosyal'ı ve başçavuşu sorgulamıştır (33-34 paragraflar). Ayrıca, 24 Eylül'de, Cumhuriyet Savcısı, jandarmaya cesetleri bulmaları talimatını vermiştir (37. paragraf).

83. Birçok girişime rağmen, askerler bölgeye ulaşamamıştır. Ancak, Cumhuriyet Savcısı, cesetleri arama çabalarına devam etmiş, hatta cesetleri bulamayan komutanın iddia edilen ihmalkarlığı sebebiyle soruşturulması için Adalet Bakanlığı'ndan izin talep etmiştir (bkz 55. paragraf).

84. Sonunda askerler bölgeye ulaşabildiklerinde, iki günden daha fazla bir süre geniş çaplı araştırma yapmalarına rağmen cesetleri bulamamışlardır (bkz. 56. paragraf).

85.Yukarıda anlatılanlar ışığında, AİHM, cesetleri bulabilmek için, - özellikle Beytüşşebap Cumhuriyet Savcısı olmak üzere – ulusal yetkililerin yetkileri dahilinde ellerindeki bilgi elverdiğince her türlü çabayı sarf ettiğini tespit etmiştir. Ancak, çabaları, ölümden altı yedi gün sonra cesetleri gömen, yetkilileri ve AİHM’yi bu temel bilgiden haberdar etmeyen başvuranların davranışı sebebiyle ciddi olarak sekteye uğramıştır. AİHM, başvuranların, iddiaya göre bu bilgiyi başkasıyla paylaşmalarını engellemiş olan korkularının temeli olduğu hakkında ikna olmamıştır. Bu bağlamda, AİHM, bu korkuların, başvuranların, başvurularında ve dilekçelerinde herhangi bir olumsuz sonuç veya engelle karşılaşmaksızın, gerek ulusal mercilere gerekse AİHM’ye oldukça ciddi birkaç iddia sunmalarını engellemediğini gözlemler.

86.Bu davada AİHM’yi yanıltanların başvuranların bizzat kendileri olduğu gerçeğini dikkate alarak, AİHM, başvuranların, ulusal makamların AİHM’yi yanıltmaya çalıştığı şeklindeki iddiasını, istismar olmasa da, en azından iki yüzlülük olarak nitelendirmektedir (79. paragraf). AİHM, başvuranların, ölen üç kişinin cesedini bizzat gömmeleri suretiyle, onların nerede olduğunu saklaması karşısında, ulusal yetkililerin ölü üç kişi hakkında başvuranlara nasıl bilgi verebilme imkanının olabileceğini anlayabilmiş değildir.

87.AİHM, AİHS’nin 35 § 1. maddesinde ifade bulan iç hukuk yollarının tüketilmesi kuralının başvuranların öncelikle ulusal sistemde sağlanan hukuk yollarından yararlanmalarını gerektirdiğini hatırlatır. Sonuç olarak, Devletler, kendi hukuk sistemlerinde bir konuyu sonuca ulaştırma imkanı bulmadan önce, bir uluslararası organda, kendi amelleri hakkında izahatta bulunmaktan muaftırlar. Bu, AİHS ile tanınan korunma mekanizmasının, insan haklarını güvence altına alan ulusal hukuk sistemleri karşısında ikincil olduğu ilkesinin önemli bir parçasıdır (bkz. *Akdivar ve Diğerleri - Türkiye*, 16 Eylül 1996 kararı, *Reports* 1996-IV, § 65, ve orda anılan davalar).

88.Yukarıda anlatılanlar ışığında, AİHM, başvuranlar tarafından dikkatlerine sunulan iddialar karşısında ulusal yetkililerin pasif kaldığının söylenemeyeceği sonucuna varmıştır. Dolayısıyla, yetkililer, cesetleri bulamamalarından dolayı kınanamaz. Cesetlerin gömülmesine dair bilgi, başvuranlar tarafından henüz ifşa edilmiş olduğundan (75-77 paragraflar), ulusal yetkililerin cesetlerin kimliğini belirleme ve ölümlerine ilişkin gerçekleri açıklığa kavuşturma imkanı olmamıştır.

89.Dördüncü başvuranın polise verdiği ifadeye ilişkin olarak, kocasının – başvuru formunda belirtildiği gibi Eylül 2001’de değil de – 11 Kasım 2003’te öldüğünden hareketle, AİHM, bu çelişkili bilgiyi incelemek ve ölümle ilgili olayları kesinliğe kavuşturmak için en uygun platformun ulusal merciler olduğu kanısındadır.

90.Dolayısıyla, başvuranların AİHS ihlalleri bağlamında iç hukuk yollarını tüketmedikleri düşünülmelidir. Buna göre, Hükümet’in ön itirazı kabul edilmiştir (bkz. *mutatis mutandis, Aytekin – Türkiye*, 23 Eylül 1998 kararı, *Reports* 1998-VII, § 85).

YUKARIDAKİ GEREKÇELERE DAYANARAK AİHM OYBİRLİĞİYLE,

Hükümet’in ön itirazını *kabul etmiş* ve iç hukuk yolları tüketilmediğinden, davanın esaslarını incelememeye *karar vermiştir*.

İngilizce hazırlanmış, Mahkeme İç Tüzüğü’nün 77 §§ 2. ve 3. maddeleri uyarınca 18 Ekim 2005 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

S. DOLLE
Sekreter

J.-P. COSTA
Başkan